

Fløgstads hovedpersoner, to intellektuelt høytstående tyske akademikere, beskrives slik at vi ser hvordan de og deres krets av kontakter gradvis omvandles. Den høykultur de forsvarer, legitimerer etter hvert selv de grusomste handlinger.

I det ytre er boken en spennende beretning om krigen, i alt vesentlig sett fra tysk side. Historiske personer opptrer på ulike arenaer sammen med oppdiktete skikkelser som Fløgstad bruker for å illustrere krigens stereotyper. De er f.eks. idealister, profitorer og opportuniste, spioner og tanke-tomme luddere. Poenget er at de alle er mennesker. Mange av dem var kanskje ikke så annerledes før selve krigen. Mange av dem er der også etterpå. Men nå har de andre roller, uten at de selv egentlig er vesentlig forandret. Derfor kan *Grense Jakobselv* leses mer som en beretning om menneskers natur enn som en beretning om krigen.

Fløgstad kaller boken en roman – ham om det. Han kommer ikke vekk fra at dette er en historiebok, en god sådan, skrevet på en litt spesiell måte. Han har gjort et imponerende forarbeid og satt seg grundig inn i nyere, syntetiserende historieskrivning om Den annen verdenskrig.

Boktittelen henspiller på Finnmark og de langvarige, omfattende, blodige og militært sett nærmest resultatløse kampene ved Litsa-fronten øst for Grense Jakobselv. Grensebegrepet blir en metafor for skillet mellom idealer og virkelighet, mellom krigens verden og det sivile liv, mellom kulturen og dens vrengebilde.

Historiske hendelser fester seg i den kollektive hukommelse gjennom fortellingene om dem. For nordmenn vil Fløgstads bok utfordre den etablerte fortellingen om krigen. Folk var ikke bare gode og onde, frihetskjemper og undertrykkere. Det er ikke så enkelt.

Da boken kom ut på forsommeren 2009, vakte den atskillig oppsikt, bl.a. fordi nyere historisk forskning var anvendt, men ikke blitt henviset til. Fløgstads forsvar var at dette altså var en roman uten faglitteraturrens krav til henvisninger. Denne anmelders begeistring er betydelig. Men jeg tror at et lite forord eller en etterskrift med henvisning til sentral historisk litteratur hadde hevet boken ytterligere.

Ettertanken gir leseren lyst til å vite mer.

Øivind Larsen

Institutt for allmenn- og samfunnsmedisin
Universitetet i Oslo

Sterk beretning fra Gaza

Gilbert M, Fosse E.

Øyne i Gaza

311 s, ill. Oslo: Gyldendal, 2009. Pris NOK 399
ISBN 978-82-05-39381-3

Mads Gilbert og Erik Fosse har skrevet en dramatisk beretning om sitt opphold i Gaza fra nyttårsaftnen 2008 til 11. januar 2009. Fire dager før de kom seg gjennom en av de få grenseovergangene, hadde Israel innledet et kraftig

bombardement med fly og helikoptre, og mer var i vente. De to, som kjente Gaza fra før, skulle bistå med medisinske forsyninger og sine erfaringer fra tidligere konflikter som henholdsvis anestesilege og kirurg. De arbeidet ved Shifa-sykehuset, som hadde ansvar for de mest avanserte helsetjenestene på Gazastripen, deriblant skadekirurgi. Sykehuset har høyt kvalifisert personale, men i en situasjon der skadede pasienter strømmet inn daglig, var det bruk for alle som kunne hjelpe til. Noe av det verste var å ordne køen av dem som lå og ventet, slik at de som trengte livreddende kirurgi, kunne komme til først.

Da Gilbert og Fosse kom til Gaza, hadde israelske myndigheter bestemt at ingen vestlige reportere skulle få adgang, og slik ble de to også talerør for fjernsyn, radio og aviser over hele den vestlige verden. Dette husker vi. Det har vært omtalt og kommentert flere ganger tidligere i Tidsskriftet, bl.a. med beskyldning om ensidig reportasje.

Forfatterne forteller kronologisk om virkningen av krigshandlinger sett fra sykehuslegenes ståsted. De har delt kapitlene mellom seg. Begge skriver godt og forklarer medisinske begreper slik at alle kan forstå. Alt er illustrert med forfatterne egne fotografier, med mange nærbilder av blod og skader, noe som kan skremme sarte sjeler. Beretningen er ispedd historiske opplysninger fra nær fortid. I et oppsummerende kapittel sier Gilbert at over 1 400 mennesker omkom i løpet av tre uker som følge av de israelske angrepene, og at nær 85 % av dem var sivile. 38 % av de drepte var kvinner og barn. I samme periode ble 13 israelere drept, tre av dem sivile som ble truffet av raketter avfyrt mot Israel fra Gazastripen. (Den siste opplysningen stammer fra FNs Goldstone-rapport, referert i Aftenposten 14.10. 2009). Det eneste av disse tallene som avviker noe fra andre kilder, er andelen av de drepte som var sivile. Legg så til alle de skadede som måtte amputere armer og bein eller gjennomgå andre omfattende kirurgiske inngrep som

setter merker for livet. Knappt en familie i Gaza var uberørt av krigen. Flere av legene ved Shifa-sykehuset hadde nære slektninger som var drept av bomber eller bakkestyrker. Boliger var totalt destruert. Et bilde fra et sentralt område i Gaza by minte om ruinene i Hamburg og Ruhrdistriktet, der jeg reiste med jernbane i 1947.

Fra Gaza by i nord til Rafah i sør er det vel 30 km, og bredden fra kysten til grensen mot Israel er 5–10 km. Her bor 1,5 millioner mennesker. Over halvparten er flyktninger fra 1947–48 og deres barn og barnebarn. I lengre tid før krigshandlingene var grenseovergangene nesten totalt stengt, og bare tunneler fra Rafah mot egyptisk område utenfor ga mulighet for forsyninger som også omfattet våpen og derfor ble regelmessig bombet av israelske fly. Mens Gilbert og Fosse var i Gaza ble matmangelen mer merkelig fra dag til dag, og medisinsk utstyr måtte delvis improviseres.

Et av Mads Gilberts kapitler heter «Mørke midt på dagen». Det minte ham om Arthur Koestlers (1905–83) dystre bok av samme navn, som handler om Stalins terrorregime og Moskva-prosessene i 1930-årene. Det ligger kanskje mer symbolikk i bokens tittel *Øyne i Gaza*, som får en til å tenke på Samson, som var «eyeless in Gaza» etter at filisterne blindet ham da han mistet sine kjempekrefter fordi Dalila hadde klippet av ham håret. Da håret hadde vokst ut og han hadde fått kreftene tilbake, veltet han bærebjelkene i Dagontempelet, slik at taket falt ned og drepte ham selv og flere filistere enn han hadde drept i hele sitt liv.

Men Gilbert og Fosse hadde øynene med seg og skrev en viktig bok som kan leses av alle og bør leses av mange.

Per Bergsjø

Divisjon for epidemiologi
Nasjonalt folkehelseinstitutt

Jakten på parathyreoidea og dens funksjon

Nordenström J.

Körteljakten

En medicinsk historia. 182 s, ill. Stockholm: Karolinska Institutet University Press, 2009. Pris SEK 250
ISBN 978-91-855565-24-5

Forfatteren, som er professor i kirurgi ved Karolinska Institutet, har i sin begeistring for parathyreoidea skrevet en meget leseverdige liten medisinsk historie. Den røde tråd er en fortelling om hvordan biskjoldkjertlene ble funnet og det langvarige arbeidet for å forstå deres funksjon. Stoffet presenteres i 12 kapitler med utgangspunkt i progresjonen i arbeidet i ulike tidsperioder. Stilen er essayistisk, med et vell av

assosiasjoner som knyttes relevant og tankevekkende inn i hovedhistorien.

Det var en medisinstudent i Uppsala, Ivar Sandström, som i 1880 først beskrev biskjoldkjertlene som et organ hos mennesket og som døpte dem parathyreoidea. I 1860-årene hadde zoologen Sir Richard Owen beskrevet en struktur hos neshorn, som kan ha vært den først observerte parathyreoidea. Det forklarer tegningen av neshornet på bokens omslag.

Jakten for å avsløre biskjoldkjertlenes funksjon er hovedtemaet. Ut ifra alvorlig tetani, som man kunne se etter thyreoideakirurgi, og etterfølgende kliniske og eksperimentelle observasjoner hos menneske og dyr ble parathyreoideas livsviktige betydning avslørt. Etter hvert ble kalsiums nøkkelrolle forstått, og kalsiummetabolismen, parathormonet (PTH), kalsiumreseptor og PTH-reseptorer kartlagt. Først i siste del av 1980-årene fikk man rutinemetoder for å måle serumnivået av hele PTH-molekylet.

En del av opplysningene som Nordenström presenterer, er kjent fra artikler og lærebøker, men mye nytt tilføyes. Jeg har ikke tidligere sett en så omfattende og god sammenstilling av stoffet. Han beskriver jakten og resultatene mot en bakgrunn av den generelle og medisinske vitenskapshistorien og trekker trådene frem til i dag med en rekke interessante assosiasjoner og kommentarer. Dersom noe savnes, måtte det være en nærmere omtale av den molekylærbiologiske parathyreoideaforskningen som foregår nå, bl.a. på Karolinska Institutet. Siste ord er ikke sagt om parathyreoideas mange funksjoner.

Forstyrrelser i parathyreoideafunksjonen er den tredje vanligste endokrine sykdomsgruppen, etter diabetes mellitus og thyreoideasykdommer. Diagnosen er lett å stille biokjemisk. Hyperparatyreooidisme har i dag ofte en mild form. Det er en viss usikkerhet om hvem som kan ha nytte av kirurgisk behandling, og det er sist i 2008 holdt en internasjonal konsensuskonferanse om behandling av mild hyperparatyreooidisme. Som erfaren endokrinkirurg kjenner forfatteren godt kompleksiteten i dette feltet, og hans diskusjon omkring primær hyperparatyreooidisme og sykdoms- og helsebegrep er balansert.

Boken kommer i en tiltalende, solid paperbackutgave på godt papir og med klar skrifttype. Den har et velordnet kapittel til slutt med kildehenvisninger og noter. Nordenström behersker elegant essaystilen. Hans fortellinger og betraktninger om jakten på parathyreoideafunksjonen vil være til stor glede for den vide målgruppen, som er lesere med sans for vitenskapshistorie.

Jan Erik Varhaug
Haukeland universitetssykehus

Profesjonaliseringens distanse

Sande H.

Slepe rundt på døde dyr

168 s. Oslo: Gyldendal, 2009. Pris NOK 349
ISBN 978-82-05-39524-4

Forfatteren er psykiater og har gitt ut en lang rekke romaner, diktsamlinger og barne- og ungdomsbøker. I denne romanen er fortelleren en av pleierne på Valen asyl i Hordaland. Han forteller først om perioder da

dikteren Olav H. Hauge var innlagt der, om sitt forhold til dikteren og hans intense galskap og om de lange turene de gikk sammen når dikteren slapp ut av isolat eller reimer. Deretter skifter det til en fortelling om nabosønnen som har prøvd å studere arkitektur og kunst, men som nå lager en merkelig installasjon høyt oppe i et tre, et mysterium så å si. I fortellingen om denne nabosønnen får vi også vite at fortellerens egen sønn døde i en bilulykke med faren ved rattet. Fortelleren har ambisjoner om selv å skrive dikt, og vi følger hans helst mislykkede (men morsomme) forsøk på det, blant annet forsøk på å kopiere Hauges dikt

Vil forfatteren noe mer enn å formidle hvor psykotisk Hauge var og hvordan dette ble møtt av datidens Valen asyl med sin mektige Overlege? Mitt inntrykk er at han på en ironisk måte vil vise hvordan psykiatriens fagspråk kan bryte inn og ødelegge for dagligspråket. Pleieren, som mot sin vilje har måttet skaffe seg en formell utdanning og utsette seg for opplæring av psykologer og andre, bruker nemlig en rekke faglige floskler og klisjeer, både i sin omtale av andre og seg selv. Forfatteren får med dette godt frem hvor reduksjonistisk dette språket er utenfor en helt snever faglig ramme. Ord og begreper som er ment å øke forståelsen av mennesket, virker motsatt. Fortelleren ironiserer også over akademikerens forsøk på å forstå totaliteten i Hauges liv gjennom å studere alt materialet som finnes om ham og ikke nøye seg med å glede seg over diktene. På samme måte kan man lese fortellerens motvilje mot å forsøke å forstå installasjonsbygningen (psykosen?) i treet. Hvorfor skal man søke etter noe bakenfor hele tiden, spør han seg, er ikke din egen verden god nok? Alt det viktigste kan sies med to setninger som ikke bør være for lange, hevder fortelleren, men det har jo ikke forfatteren selv lyttet til.

Hans Sande skriver på en morsom og gjennomført ironisk, til dels burlesk måte. Man kan innvende at de ulike hovedtemaene henger lite sammen. Men det er

nok bare hvis man gjør som fortelleren sier, og holder seg helt på overflaten.

Per Vaglum

Avdeling for medisinske atferdsfag
Institutt for medisinske basalfag
Universitetet i Oslo

Tar vi vare på talentene?

Pliassova M.

Følg kallet

Veier til kunsten og livet. 311 s. Oslo: Transit, 2009. Pris NOK 298
ISBN 978-82-7596-133-2

Forfatteren er pianist og klaverpedagog. Hun er født og utdannet i Russland, men har bodd og arbeidet i Norge i 17 år. Hun underviser blant annet i talentklassen ved Barratt Dues musikk-institutt i Oslo.

Boken består av 14 intervjuer, de fleste med kjente musikere og musikkpedagoger, derav fem norske, resten russiske. Av størst interesse for nordmenn er nok samtalen med Einar Steen-Nøkleberg, Håvard Gimse og Jens Harald Bratlie. Og for norske leger intervjuet med nevrokirurgen Nikolai Zwetnow, som nå har passert 80 år.

Forfatteren er spesielt opptatt av kunstnerens barndom og utdanning. Hvordan får et musikalsk barn best mulige utdanningsvilkår? Hva er et talent, og hvordan tar vi vare på talentene? Hun kritiserer norske barns muligheter for musikkutdanning, på alle nivåer. Det er velkjent at det er bedre muligheter i Russland. Men en systematisk beskrivelse av musikkopplæringen i Russland hadde likevel vært ønskelig.

Vi kan også se dette som et innlegg i debatten om norsk skole. Blir de flinke tatt godt nok vare på?

Språket er preget av at det opprinnelig er russisk og så oversatt til norsk. Forfatteren er oppmerksom på dette, hun påpeker selv at «russisk uttrykksmåte legger opp til mer emosjonalitet enn norsk». Dette merker man spesielt i de ordrike sitatene fra russiske musikkpsykologer som hun illustrerer sine meninger med. De mange og lange sitatene er innrykket i teksten. Dette gjør boken tung å lese. Den er smal og passer for de spesielt interesserte i russisk kultur, spesielt russisk musikkpedagogikk.

Ingegerd Frøyshov Larsen
Oslo